

Nr 51.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juni 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående effektiviserande av lagstiftningen mot bestickning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 395, vilken behandlats av första lagutskottet, ha herrar *Wallén* och *Andersson* i Hedensbyn hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådana förändringar i lagstiftningen mot bestickning, som skulle möjliggöra ett mera effektivt ingripande mot dessa brott, varvid särskilt bör undersökas, om och i vad mån detta syfte kan vinnas genom att införa åtalshelfert, straffrihet eller straffnedsättning för part under vissa i motionen angivna förutsättningar.

I motionen erinras inledningsvis om de i lagen den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens upptagna straffbestämmelserna mot bestickning, varefter anföres följande.

Att straff i princip skall drabba både den som ger och den som tager muta är uppenbart, men samtidigt måste fastslås, att denna lagstiftningens ståndpunkt minskar dess effektivitet. Av sakens natur följer, att vittnen i regel icke äro tillstädes vid bestickning. Det är därför synnerligen svårt att förelbringa sådan utredning, att en fällande dom kan komma till stånd. Någon tvekan om att mutförsök och bestickning förekomma i betydligt större omfattning, än som blir föremål för åtal, torde icke föreligga. Denna omständighet kan icke anses tillfredsställande, icke blott med hänsyn till angelägenheten av att beivra bestickning utan även på grund av det undergrävande inflytande som detta sakernas tillstånd måste hava på respekten för skriften lag.

Ur båda dessa synpunkter synes det oss angeläget, att en omprövning företages av frågan, huru lagstiftningen mot bestickning skall kunna effektiviseras. En utväg synes oss vara, att man inför straffrihet eller straffnedsättning för den av parterna, som frivilligt och innan mutförsöket eller mutan blivit föremål för undersökning anmäler sin delaktighet däri till åklagarmyndighet, sådan sammanslutning för främjande av yrkesintressen, som i lagen om illojal konkurrens omförmäles eller, såvitt angår i näringsverksamhet anställd person, hos vederbörande arbetsgivare. Huruvida i sådant fall införas åtalshelfert, straffrihet eller straffnedsättning är ett spörsmål, som torde bliva föremål för närmare utredning.

Straffbestämmelser mot bestickning finnas i gällande svensk rätt upptagna i 6 och 7 §§ i förenämnda lag den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot

illojal konkurrens. I 6 § behandlas den s. k. aktiva bestickningen, medan 7 § har avseende å s. k. passiv bestickning. Lagrummen äro av följande lydelse.

6 §.

Den, som lämnar, utlovar eller erbjuder gåva eller annan förmån till någon i näringsverksamhet eller eljest vid företag av ekonomisk art eller vid verk, inrättning eller stiftelse anställd person för att därigenom muta denne att vid avtal om inköp av varor eller utförande av arbete eller tagande av försäkring för dens räkning, hos vilken han är anställd, åt någon skaffa företråde framför annan eller att underlåta framställa anmärkning i fråga om fullgörande av sådant avtal, straffes med dagsböter eller med fängelse i högst ett år; ersätte ock uppkommen skada.

7 §.

I näringsverksamhet eller eljest vid företag av ekonomisk art eller vid verk, inrättning eller stiftelse anställd person, som tager, låter åt sig utlova eller begär gåva eller annan förmån för att därigenom låta muta sig att vid avtal om inköp av varor eller utförande av arbete eller tagande av försäkring för dens räkning, hos vilken han är anställd, åt någon skaffa företråde framför annan eller att underlåta framställa anmärkning i fråga om fullgörande av sådant avtal, varde straffad på sätt i 6 § sägs ävensom förpliktad att ersätta uppkommen skada.

Emottagen muta eller dess värde tillfaller kronan.

I 8 § föreskrives, att vad i 6 och 7 §§ stadgats icke skall äga tillämpning, om gärningen är straffbar enligt 25 kap. strafflagen. Med »näringsverksamhet» förstås i 1931 års lag varje huvudsakligen på ekonomisk vinst för dess utövare riktad yrkesmässig verksamhet (10 §). Bestickningsbrotten äro underkastade allmän åklagares åtalsrätt. Berättigad att anställa talan för sådant brott är jämlikt 11 § jämväl varje näringsidkare, som frambringa, tillverkar eller håller till salu varor eller utför arbete av samma eller liknande art som de varor eller det arbete, som skolat inköpas eller utföras, eller meddelar försäkring av samma slag som den försäkring, vilken skolat tagas, ävensom den anställdes arbetsgivare, där ej gärningen skett med dennes begivande, så ock, utom vad angår skadestånd, varje sammanslutning för främjande av yrkesintressen, såframt näringsidkare, varom nu nämnts, äro företrädade inom sammanslutningen och denna äger att kära inför domstol.

Lagregler motsvarande de i 6 och 7 §§ i 1931 års lag upptagna voro tidigare införda i 4 och 5 §§ i lagen den 19 juni 1919 (nr 446) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens, vilken upphävdes genom förstnämnda lag. Till grund för 1919 års lag låg ett av den s. k. patentlagstiftningskommittén den 5 maj 1915 avlämnat betänkande (del IV) med förslag till lag mot illojal konkurrens m. m. Bestämmelser om bestickning voro i kommitténs förslag upptagna i 20—22 §§, vilka i väsentliga hänseenden överensstämde med

de bestämmelser härom som infördes i lagen. I sin motivering till de föreslagna lagbestämmelserna anförde kommittén, efter att hava redogjort för en av 1907 års riksdag avlåten skrivelse i ämnet (nr 31), bland annat följande.

Att, såsom i en del uttalanden över riksdagens skrivelse påpekats, brott av ifrågavarande slag i många fall torde förbliva oupptäckta eller, om de beivras, till följd av bristande bevisning varda ostraffade, lärers, på sätt också i samma uttalanden framhållits, icke böra utgöra hinder mot en lagstiftning i ämnet. Nämda olägenhet förekommer nämligen i mer eller mindre mån vid varje strafflagstiftning, även på den illojala konkurrensens område. För övrigt må, såsom ock i åtskilliga av uttalandena betonats, icke förglömmas, hurusom redan blotta tillvaron av en lag, vari användandet av mutor stämplades som brott, helt visst skulle komma att verka kraftigt till hämmande av ifrågakomna missförhållanden.

Den av kommittén i ämnet föreslagna lagstiftning har icke karaktären av en uteslutande eller huvudsakligen mot i andras tjänst anställda personer riktad och på ett särskilt misstroende mot dem grundad undantagslagstiftning.

Enligt vad de föreslagna §§ 20 och 21 utvisa, hava nämligen ansvarsbestämmelser upptagits icke blott mot den passiva bestickningen utan även och i första hand mot den aktiva. Denna senare brottsform bedömes enligt förslaget lika strängt som den förra. Är bestickaren den, som tagit initiativet, torde han i allmänhet t. o. m. komma att straffas strängare. Att, på sätt i Tyskland varit ifrågasatt, uti lagen bestämma en högre straffskala för honom har dock ej ansetts lämpligt, då nämligen den anställde, i synnerhet om han är initiativtagaren, kan vara den mest brottslige. Straffhotet mot bestickaren utgör så till vida ett värn för den anställde, att denne härigenom mången gång skyddas mot frestande anbud, som eljest utan någon risk skulle kunna till honom framställas. Särskilt beträffande anställda, som innehava mera underordnade och lägre avlönade befattningar samt därför kunna antagas lättare falla för frestelsen, torde detta vara av ej ringa betydelse.

Att den aktiva bestickningen bör medföra ansvar, har såväl i uttalandena med anledning av riksdagens skrivelse som även i svaren å kommitténs frågecirkulär nästan enstämmigt framhållits av alla dem, som härom yttrat sig. Landshövdingeämbetet i Älvsborgs län anser emellertid, att ansvar för bestickaren bör följa, endast om han tagit initiativet. Landshövdingeämbetet i Gävleborgs län finner det ovisst, huruvida den aktiva bestickningen bör straffas; »dock torde» — säger landshövdingeämbetet — »när erbjuden muta mottagits, sådana omständigheter föreligga, att gärningen bör såsom delaktighet i annans brott vara straff underkastad».

Något mera delade hava meningarna varit därom, huruvida ansvar bör stadgas icke allenast för fullbordat givande och tagande av mutor utan jämväl för bestickning på tidigare stadium. — — —

Att, om ett effektivt skydd mot de överklagade missförhållandena skall kunna vinnas, lagstiftaren icke må inskränka sig till att stadga ansvar endast för givande och tagande av mutor, synes kommittén uppenbart, i synnerhet som det med mutan avsedda ändamålet kan hava ernåtts, även om av en eller annan anledning mutan ej blivit till den anställde överlämnad. Mera tivelaktigt är däremot, huruvida för straffbarhet bör fordras, att gärningen

åtminstone fortskridit så långt, att en verklig, vare sig uttrycklig eller tyst, överenskommelse träffats om mutans givande, och att således ett betingande av obehörig ersättning kan sägas vara för handen, eller huruvida redan ett erbjudande eller en begäran av ifrågavarande slag bör falla under lagen, oavsett huru den andre kontrahenten ställer sig till saken. Kommittén har för sin del stannat vid detta senare. Det torde nämligen ej kunna betvivlas, att, om det onda skall kunna med roten uppräckas, en sådan utsträckt lagstiftning är av nöden. Missbruket att erbjuda mutor har, såsom förut nämnts, med en alltmer intensiv konkurrens vunnit ett betänkligt insteg i vårt affärs- liv, och frestelsen att antaga ett sådant erbjudande är ofta svår att motstå. Omvänt torde ej sällan lockelsen att begära mutor och svårigheten att avvisa en dylik framställning vara betydande. Faran att gärningen ej skall stanna vid blotta erbjudandet eller fordrandet är sålunda stor, och ur objektiv synpunkt sett lärer därför, och då man icke, när fråga är om ett fullbordat givande och tagande, fordrar, att den avsedda obehöriga handlingen från den anställdes sida verkligen kommer till stånd, någon anledning ej föreligga att lämna ett erbjudande eller fordrande av mutor straffritt. Icke heller ur subjektiv synpunkt sett torde något tvingande skäl härför kunna påvisas, under förutsättning nämligen att, såsom ock av kommittén föreslagits, den brottsliga avsiktens tillvaro redan vid själva erbjudandet eller fordrandet uppställes som villkor för inträdande av straff.

Vad i 6 och 7 §§ lagen den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens stadgats skall, såsom förut nämnts, icke äga tillämpning, om gärningen är straffbar enligt 25 kap. strafflagen. 5 § i nämnda strafflagskapitel är enligt lag den 14 november 1941 av följande lydelse.

Ämbetsman, som för sin ämbetsutövning mottager, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning, dömes till avsättning eller till sådant straff jämte fängelse eller straffarbete i högst två år. Äro omständigheterna mildrande, må till mistning av ämbete på viss tid eller böter dömas.

Den som till ämbetsman lämnar, utlovar eller erbjuder sådan belöning, dömes till fängelse eller straffarbete i högst två år eller, där omständigheterna äro mildrande, till böter.

Vad i 25 kap. strafflagen är stadgat om statens ämbetsmän skall enligt 22 § samma kapitel ock gälla »dem, som äro satte att förvalta städers, menigheters eller allmänna av Konungen stadfästade kassors, verks eller andra inrättningsars eller stiftelsers angelägenheter, samt de tjänstemän som under ämbets- eller förvaltningsmyndigheterna lyda, ävensom andre, som förordnade äro att ämbete eller tjänsteärende förrätta». Enligt 129 § strafflagen för krigsmakten äger 25 kap. 5 § även tillämpning å officerare och underofficerare vid krigsmakten.

Till utskottet har i anledning av förevarande motion ingivits en den 16 maj 1944 dagtecknad framställning från *institutet för bekämpande av mutor och bestickning*.

Redan vid införandet 1919 i svensk rätt av särskilda straffbestämmelser mot bestickning vid ekonomiska uppgörelser stod det, såsom utskottets här ovan lämnade redogörelse utvisar, för lagstiftaren klart, att brott av ifrågavarande slag i många fall torde förbliva oupptäckta eller, om de beivras, till följd av bristande bevisning bliva ostraffade. Möjlighet att åstadkomma någon ens tillnärmelsevis tillförlitlig utredning om den omfattning vari bestickningsbrott eller försök därtill förekommer torde av samma skäl icke förefinnas. Straffbestämmelserna mot bestickning ha på grund av de antydda, av brottets egen natur betingade bevisningssvårigheterna måhända sin huvudsakliga betydelse ur moralbildande synpunkt. Det är emellertid, såsom motionärerna framhålla, uppenbarligen önskvärt att bestickningsbrott beivras i så stor utsträckning som möjligt. Utskottet kan dock icke förorda de lagstiftningsåtgärder i sådant syfte som föreslagits i motionen. En bestämmelse av innebörd att den som frivilligt anmälde sin delaktighet i bestickningsbrott eller försök därtill skulle komma i åtnjutande av åttaleftergift, strafffrihet eller straffnedsättning synes kunna medföra betänkliga verkningar, särskilt fara för utpressning. Det torde för övrigt icke kunna förväntas att en bestämmelse av angiven innebörd skulle bidra till att bestickningsbrott komme att uppdragas i någon större utsträckning. För ifrågavarande brottstyp utmärkande är att både den som lämnar mutan och den som mottager densamma ha intresse av att bestickningen kommer till stånd. Det synes icke heller tillrådligt att på ett så speciellt område som det ifrågavarande utan tvingande skäl införa straffrättsliga regler, vilka avvika från vad eljest i allmänhet gäller.

Enligt utskottets mening bör upplysningsverksamhet och andra åtgärder av näringslivets organisationer kunna verksamt bidra till att bestickningsbrotten icke vinna spridning. Olika åtgärder av sådan innebörd ha också vidtagits. Utskottet vill härutinnan hänvisa till den verksamhet som bedrivs av institutet för bekämpande av mutor och bestickning. Detta institut, som stiftats av Stockholms handelskammare, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund, har till uppgift bland annat att sprida kännedom om gällande bestämmelser mot mutor och bestickning samt att verka för beivrande av sådana brott. Utskottet som beretts tillfälle taga del av institutets verksamhet kan vitsorda att den lett till positiva resultat. Det kan även framhållas att åtskilliga yrkesorganisationer — som exempel må nämnas Svenska teknologföreningen och Svenska konsulterande ingenjörers förening — uppdragit sådana riktlinjer för sina medlemmars verksamhet, att riskerna för illojala förfaranden av nu ifrågavarande beskaffenhet i väsentlig mån torde ha avvärijts.

Slutligen må erinras att i fråga om den omfattande upphandlingen för statens räkning, där bestickning kan medföra särskilt betänkliga verkningar, möjligheterna till ingripande väsentligt ökat genom en 1941 vidtagen ändring av 25 kap. 5 § strafflagen.

Utskottet får på grund av vad sålunda anförts hemställa,

att förevarande motion, II: 395, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 juni 1944.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit
från första kammaren: herrar *Schlyter, Wagnsson, Linnér* och *Ahlkvist*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Ragnar Bergh, Lodenius* och *Lindblom*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Mellerrud, *Björling, Lindberg, Landgren, Stattin** och *Johansson* i Mysinge.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
